

LEV TOLSTOY

SAVAŞ VE
BARIŞ

1. CİLT

Çeviri: ZEKİ BAŞTIMAR - NÂZİM HİKMET RAN

LEV TOLSTOY
SAVAŞ VE BARIŞ
I. CİLT

Can Klasik

Savaş ve Barış, Lev Tolstoy

Rusça aslından çeviren: Zeki Baştımar - Nâzım Hikmet Ran

Voyna i mir

© 2010, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2010

14. basım: Ocak 2021, İstanbul

Bu kitabın 14. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Faruk Duman, Sabri Gürses

Düzeltili: Tuğba Eriş

Mizanpaj: Atahan Sıralar

Kapak uygulama: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: BPC Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.

Osmangazi Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No.17/1 Oda:1

Esenyurt, İstanbul

Sertifika No: 48745

ISBN 978-975-07-3954-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750739545

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

LEV TOLSTOY
SAVAŞ VE BARIŞ
I. CİLT

ROMAN

Rusça aslından çevirenler
Zeki Baştımar - Nâzım Hikmet Ran

Lev Tolstoy'un Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Diriliş, 1983

İvan İlyiç'in Ölümü, 1983

Hacı Murat, 2003

Kreutzer Sonat, 2003

Polikuşka, 2005

Anna Karenina, 2018

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY, 1828 yılında Rusya'da, Yasnaya Polyana'da doğdu. Toprak sahibi soylu bir ailenin oğluydu. Çocuk yaşta anne ve babasını kaybettiği için akrabaları tarafından yetiştirildi. Özel öğretmenlerden ders aldıktan sonra Kazan Üniversitesi'ne girdiyse de, resmî eğitime duyduğu tepki nedeniyle 1847'de evine dönerek topraklarını yönetmeye ve kendi kendini eğitmeye karar verdi. 1855-1863 yılları arasında yazdığı *Polikuşka* gibi öykülerinde, daha çok ahlaki sorunlara ağırlık verdi. 1850'lerin sonlarına doğru, köylü çocuklar için açtığı okulda, ilerici öğretim yöntemlerini başarıyla uyguladı. Başyapıtları olan *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina* adlı romanlarının yayımlanmasından sonra yaşadığı bunalımın etkisiyle yaşamın anlamına ilişkin soruların yanıtını Yeni Ahit'te aradı. Ailesinin rahat yaşamıyla inancının gerektirdiği basit yaşam arasındaki çelişkiye katlanamayan Tolstoy, 1910 yılında doktoru ve küçük kızı Aleksandra'yla birlikte bir gece evini terk etti; birkaç gün sonra da ıssız bir tren istasyonunda zatürreeden öldü.

ZEKİ BAŞTIMAR, 1905'te Sürmene'nin Baştımar köyünde doğdu. Babası Hacı Yakupoğulları'ndan Muhammed, annesi Huriye Hanım'dır. Trabzon Muallim Mektebi'nin son sınıfındayken Sovyetler Birliği'ne gitti. Yükseköğrenimini Moskova Şark Üniversitesi'nde yaptı. 1932'de gizli TKP muhalefetinin Pavli Adası Kongresi'ne, ardından TKP 4. Kongresi'ne katıldı ve Merkez Komitesi yedek üyeliğine seçildi. 1936'da yurda döndü; Başvekâlet Murakabe Heyeti Kütüphanesi'nde tercüman olarak çalıştı. Tolstoy'un *Savaş ve Barış* (Nâzım Hikmet'le birlikte), *Hacı Murat*, Puşkin'in *Erzurum Yolculuğu*, Çehov'un *Mujikler*, *Maske*, *Sayfiyede* adlı roman ve öykülerini Türkçeye çevirdi. 1940-1946 arasında *Ses*, *Yeni Edebiyat*, *Adımlar*, *Söz* dergilerinde incelemeleri yayımlandı. "1951 Tevkifatı" diye bilinen TKP davalarında TKP Merkez Komitesi üyesi olarak en ağır cezaı o aldı. Cezası bitince Cemal Reşit Eyüboğlu'yla birlikte *Yedi Gün Yayınları*'nı kurdu. *L. Tolstoy-Hayatı, Eserleri, Fikirleri* (1961) ve *Çehov-Hayatı ve Sanat Hikâyesi* (1961) adlı incelemeleri vardır. Daha sonra yurtdışına

çıkarak TKP Genel Sekreteri oldu. 18 Kasım 1974'te Berlin'de öldü. Hayatı, *Zeki Baştımar-Yaşamöyküsü, Mektuplar, Yazılar* adıyla kitaplaştırılan Baştımar, İngilizce, Fransızca ve Rusça biliyordu.

NÂZİM HİKMET RAN, 20 Kasım 1902'de Selanik'te doğdu. Türkiye'de serbest nazımın ilk uygulayıcısı, Türk ve dünya şiirinin XX. yüzyıldaki en önemli isimlerindendir. Babası, Matbuat Umum müdürlüğü ve Hamburg konsolosluğu yapmış olan Hikmet Bey, annesi ressam Ayşe Celile Hanım'dır. İlk şiiri "Feryad-ı Vatan"ı 1913'te, Galatasaray Sultanisi'nde ortaokula başladığı yıl yazdı. Aynı yıl 1917'de Heybeliada Bahriye Mektebi'ne girdi. Moskova'ya giderek Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'nde Siyasal Bilimler ve İktisat okudu. 1923'te Türkiye'ye döndü; *Yeni Hayat, Aydınlık* gibi dergilerde çalıştı. Üzerindeki siyasal baskılar nedeniyle tekrar Sovyetler Birliği'ne gitti. 1928'de aften yararlanarak döndü ve *Resimli Ay* dergisinde çalışmaya başladı. 1938'den 1950'ye dek hapis yattı, 1950'de Sovyetler Birliği'ne kaçtı. 3 Haziran 1963'te kalp krizi sonucunda hayata veda etti. Şiirleri *Güneşi İçenlerin Türküsü* (1929, Bakû), *835 Satır* (1929), *Jokond ile Si-Ya-U* (1929), *Varan 3* (1930), *1+1=1* (1930), *Benerci Kendini Niçin Öldürdü?* (1932), *Gece Gelen Telgraf* (1932), *Taranta Babu'ya Mektuplar* (1935), *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı* (1936), *Memleketimden İnsan Manzaraları* (1966-1967); oyunları *Kafatası* (1932), *Bir Ölü Evi* (1932), *Unutulan Adam* (1935), *İvan İvanoviç* (1956), *Sabahat* (1965), *İnek* (1965), *Yolcu* (1966), *Yusufile Menofis* (1967); romanları *Kan Konuşmaz, Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* (1966); mektupları *Kemal Tahir'e Mapushaneden Mektuplar* (1968), *Oğlum, Canım Evladım, Memedim* (1968), *Bursa Cezaevinden Vâ'Nû'lara Mektuplar* (1970), *Nâzım ile Piraye* (1975) başlıkları altında toplandı. Takma adla yazılar yazdı, çeviriler yaptı. Nâzım Hikmet film yönetti, senaryolar yazdı, hayatının bir dönemi *Mavi Gözlü Dev* adıyla sinemalaştırıldı, şiirleri bestelendi, resim çalıştı; hayatı ve eserleri onlarca kitaba konu oldu. Bütün eserleri 29 ciltte toplandı.

İçindekiler

<i>Savaş ve Barış</i> : “Tekniği harikulade, basit, bu yüzden güç” ...	11
<i>Savaş ve Barış</i> İçin Önsöz Taslağı (1865)	15
<i>Savaş ve Barış</i> Adlı Kitap İçin Birkaç Söz (1868)	19

BİRİNCİ KİTAP

Birinci Bölüm	33
İkinci Bölüm	197
Üçüncü Bölüm	329

İKİNCİ KİTAP

Birinci Bölüm	475
İkinci Bölüm	553
Üçüncü Bölüm	663
Dördüncü Bölüm	769
Beşinci Bölüm	841

Savaş ve Barış: “Tekniği harikulade, basit, bu yüzden güç”

Lev Nikolayeviç Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ın içeriği ve biçimi üzerine düşünmeye 1856 yılında başladı. Yirmi sekiz yaşındaydı, edebiyatçı olarak ünlenmişti, öykü ve romanları yayımlanmıştı, fakat yeni yazdıkları beklediği başarıyı getiriyordu. *Aile Mutluluğu*’nun da (1859) beklediği ilgiyi görmemesinin ardından, Yasnaya Polyana’daki çiftliğine çekildi ve uzun yıllar *Yasnaya Polyana* adlı bilimsel bir dergi dışında bir şey yayımlamadı.

Yaratıcılığı yeniden, 1862 yılında Sofya A. Bers’le evlendikten sonra canlandı ve aynı yıl, on yıl önce başladığı *Kazaklar* adlı kısa romanı tamamladı, yeni öyküler belirdi. Şubat 1863’te Sofya A. Tolstoya, kardeşine yazdığı mektupta, “Lev yeni bir romana başladı,” diyordu.

Tolstoy eserine “roman” adını vermemişti ve eseri yedi yıl, çok yoğun bir çalışmayla yazdı. Eserin adı üç kez değişti: 1865 yılında *Rus Habercisi* (*Ruskiy Vestnik*) adlı dergide giriş kısmı “Bin Sekiz Yüz Beş” adıyla yayımlandı, 1866 yılında “İyi Biten Her Şey İyidir” adıyla anılıyordu, ama 1867 yılında kesin olarak *Savaş ve Barış* adını aldı (Tolstoy, Proudhon’un aynı adı taşıyan 1861 tarihli inceleme kitabının çevirisinin Rusya’da o sırada yayımlanmasına aldırmadı, fakat kitapçılarda bu elbette karışıklığa yol açtı). İlk kez 1865 yılında dergilerde görünen *Savaş ve Barış*’ın yayımlanması 1867-1869 arasında iki yıl sürdü: Aralık 1867’de ilk üç cilt, Mart 1868’de dördüncü, Şubat 1869’da beşinci, Aralık 1869’da altıncı cilt yayımlandı.

1865 tarihli “*Savaş ve Barış* İçin Önsöz Taslağı” metni,

eserin giriş kısmının *Rus Habercisi*'nde yayımlanması sırasında yazılmış, fakat yayımlanmamış, uzun yıllar Tolstoy uzmanlarının bilmediği bir metin olarak kalmıştır. 1868 tarihli "*Savaş ve Barış* Adlı Kitap İçin Birkaç Söz" metniyse, eserin tamamlanmasının ardından *Rus Arşivi* (*Russkiy Arhiv*) adlı dergide yayımlanmıştır.

Çeviri zerine

Savaş ve Barış, Türkçeye ilk kez Ali Kmi Akyüz tarafından 1938 yılında, Fransızcadan 328 sayfalık bir zet olarak çevrildi. Kitabın yayıncısı, dönemin en önemli yayınevlerinden biri olan Hilmi Kitabevi'nin sahibi İbrahim Hilmi, *Harb ve Sulh* adıyla yayımlanan kitaba yazdığı önsözde, romanın aslında dört ciltte 2000 sayfa olduğunu ve böyle bir romanı yayımlamanın o gün için ekonomik açıdan çok güç olduğunu belirtiyordu. "mid ederiz ki beş on sene sonra okuyucularımız çoğalacak, kitaba para verecek müreffeh meraklılar da hayli artacak. Biz de saç kalırsak bu kitap meraklılarına bol bol dört beş ciltlik büyük ve kıymetli romanlar basacağız. Bu suretle ilmen ve iktisaden yükselmiş büyük ve geniş bir kitlenin kültür noktasından tekmlne hizmet edeceğiz. Allahtan bu mes'ud günleri görmeyi çok isterim."

Bugnler çok uzakta değildi. Tolstoy'un bu eserinin Rusça aslından tam evirisi Tercüme Bürosu'nun yayın programına alındı ve 1943'te ilk cildi olmak üzere, 1945, 1946 ve 1949 yıllarında dört cilt tamamlanarak M.E.B. Dünya Edebiyatından Tercümeler, Rus Klasikleri dizisinde yayımlandı. Çeviri Zeki Baştımara imzasını taşıyordu, fakat aslında Baştımara'nın o sırada Bursa'da hapiste olan Nâzım Hikmet'le birlikte yaptığı bir eviriydi bu. Nâzım Hikmet, Kemal Tahir'le 1940'lı yıllarda yaptığı mektuplaşmalarda (*Kemal Tahir'e Mahpushaneden Mektuplar*, Bilgi Yayınevi, 1968) bu çeviriden sıkça bahseder:

"Maarif Vekâleti benimle Zeki Baştımara'ya Tolstoy'un *Harb ve Sulh* romanını tercüme ettiriyor. Ben Bayram ertesine bana düşen parçaları tercümeye başlıyorum." (70. Mektup, 1942)

Nâzım Hikmet'in adı, bilinen siyasi nedenlerle kitapta yer almadı. Ama Nâzım Hikmet, bu çeviri çalışmasına özel bir önem vermiş, Tolstoy'un üslubunu aktarabilmek için bir çeviri stratejisi belirlemeye çalışmıştır:

"Tolstoy'u tercümeye başladım. Bir hafta tercüme üslubu üzerinde kafa yordum." (73. Mektup, 1943)

"Kolum fena sancıyor. Galiba tercümeye çalışmaktan oldu bu." (75. Mektup, 1943)

"Tercüme bütün günümü yiyip bitirerek alıyor." (78. Mektup, 1943)

"Tolstoy'a gelelim. Halis muhlis dev. Fakat bu devin bir çocuk yüreği var. Dehşetli bir şey. Bir bakıma realizmin şahseri onda. Sana Tolstoy'un tekniği –ne harikulade, ne basit, bundan dolayı da nasıl güç– hakkında uzun uzadıya yazacağım." (118. Mektup, 1943)

"... ben tercümeden şunu anlıyorum: tercüme edilen eserin yüzde yüz Türkçeleştirilmesi değil. Yani tercüme romanı okuduğun zaman, sanki onu bir Türk muharririn yazdığını anlayacaksın. Yani tercümede bir Rus muharriri ile bir Fransız muharriri tercüme yapan Türk muharririn diliyle değil, kendi dilleriyle konuşacaklar. Bunun için bir çeşit istilizasyon lazımdır. ... Şimdi şu Tolstoy'un üzerinde çalışıyorum. Tolstoy'un şekliyle Gorki'nin şekli arasında müthiş bir fark var. Ben birinci planda Türkçeleştirmeyi alırsam bu müthiş fark yalnız muh-teva farkına iner, ve yarı yarıya kaybolur." (119. Mektup, 1943)

Savaş ve Barış, Rusçadan ikinci ve son kez Leyla Soykut tarafından çevrildi (Cem Yayınları, 1968). Bu çeviri, Tolstoy'un üslubunu aktarmaktan farklı, anlama ağırlık veren bir strateji benimsemiş görünmektedir. İlk çeviride bir Nâzım Hikmet dilinin etkisi olduğu, Tolstoy'a özgü dilin aktarılması çabasının öne çıktığı, iki çevirinin karşılaştırılmasından hissedilebilir.

Sabri Gürses

Kaynaklar

Bu çevirinin, aslıyla karşılaştırılarak yeniden yayına hazırlanmasında, *Savaş ve Barış*'ın *Война и мир* (Eksmo, 2008) baskısından; eserin yayın tarihiyle ilgili bilgiler ve önsözlerin çevirileri içinse, *Война из-за "Войны и мира"*. Роман Л. Н. Толстого "Война и мир" в русской критике и литературоведении ("*Savaş ve Barış*" yüzünden *Savaş*. Rus eleştirisinde ve edebiyat biliminde L.N. Tolstoy'un "*Savaş ve Barış*" romanı, Azbuka-klassika, 2002) adlı derlemeden yararlanıldı. Bu derleme 1865 tarihli yazının kaynağı olarak 90 ciltlik toplu eserlerin 1949 baskısındaki 13. cildini, 1868 tarihli yazının kaynağı olarak da 1955 baskısındaki 16. cildini vermektedir.

Savaş ve Barış İçin Önsöz Taslağı (1865)

Benim için gitgide anlaşılır hale gelen ve kararlı bir şekilde açık ve kesin imgelerle kâğıda dökülen 1812 yılının tarihini yazmaya defalarca başladım ve defalarca yarım bıraktım. Bazen başlarken kullandığım yöntem bana önemsiz görünüyordu, bazen o dönemle ilgili bildiğim ve hissettiğim her şeyi yüceltmek istiyor ve bunun olamayacağını biliyordum, bazen romanın edebî araçları bu yüce, derin ve çok yönlü içeriğe uygun değilmiş gibi geliyordu, bazen de içimde beliren imgeleri, resimleri, düşünceleri birbirine bağlamak olanaksız geliyordu; o zaman tam tersini yapıyor, söylemek istediğim ve söylemem gerekenlerin hepsinin dile getirilme olanağından umudu keserek, çalışmayı bir kenara bırakıyordum. Ama zaman ve güçlerim anbean ilerledi ve ben kimsenin hiçbir zaman benim söyleyebileceklerimi söylemeyeceğini anladım, ama bunun nedeni benim söyleyeceklerimin insanlık için çok önemli olması değil, yaşamın bilinen yönlerini, başkaları için önemsiz olan yönlerini sadece benim, kendi gelişmem ve karakterim (her kişiliğe özgü özellikler) nedeniyle, önemli sayıyor olmamdı. Beni en çok hem biçim hem içerik açısından efsaneler ürkütüyordu. Herkesin yazdığı dille yazmamaktan korkuyordum, yazdıklarımın herhangi bir biçime girmeyeceğinden, ne roman ne kısa roman ne poem (şiirsel metin, destan) ne tarih olacağından korkuyordum, 1812 yılının önemli kişilerini tasvir etme zorunluluğunun beni gerçeğin değil, tarihsel belgelerin idaresine sokacağından korkuyordum ve bütün bu korkularla zaman ilerliyor, çalışmamsa olduğu yerde duruyordu, ben de

ondan uzaklaşmaya başlıyordum. Şimdi, uzun zaman acı çektikten sonra, bütün bu korkulardan uzaklaşmaya ve bütün bunlardan ne çıkacağından kaygılanmadan ne söylemem gerekiyorsa onu yazmaya ve eserimi herhangi bir sınıfa sokmama-ya karar verdim.

Bu eserin girişini yayımlarken, ne ona devam etmeye ne de onu tamamlamaya söz veriyorum. Biz Ruslar, genel olarak bu tür eserlerin Avrupa'da anlaşıldığı anlamıyla roman yazamayız ve burada sunulan eser de bir kısa roman değil, onda herhangi tek bir düşünce izlenmiyor, hiçbir şey gösterilmiyor, herhangi tek bir olay anlatılmıyor; buna roman demek çok zor olur, anlatının ilgi çekiciliğini güçlendirmeyi sağlayan, sürekli ilgiyi diri tutan olay örgüsü ve mutlu ya da mutsuz bir final gerekir roman için. Burada (*Rus Habercisi* dergisinde) sunulan eserin ne olduğunu okura açıklamak için, onu nasıl yazmaya başladığımı anlatmayı gerekli görüyorum.

1856 yılında, belli bir yönü olan bir öykü yazmaya başladım; kahramanı, ailesiyle birlikte Rusya'ya dönen bir Aralıkçı olacaktı. İster istemez ilgimi şimdiki zamandan 1825 yılına, kahramanım için yanlıgı ve mutsuzluk içeren bir döneme yönelttim ve bu girişten vazgeçtim. Ama 1825 yılında da kahramanım yetişkin, aile sahibi biriydi. Onu anlamak için onun gençliğine gitmem gerekiyordu ve onun gençliği Rusya için şanlı bir dönem olan 1812 yılına denk düşüyordu. Bir kez daha yazdığım girişten vazgeçtim, sonra da kokusunu ve sesini duyduğumuz ve sevdiğimiz, ama artık sakın bir şekilde düşünebileceğimiz kadar bizden uzaklaşmış olan 1812 yılından başlayarak yazmaya başladım. Ama girişi yazmayı üçüncü kez bıraktım, fakat bu kez kahramanımın ilkençliğini yazmayı gerekli gördüğüm için bırakmamıştım, tam tersine: Bu yüce dönemin yarı tarihsel, yarı yüksek sosyeteden, yarı uydurma olan yüksek karakterli kişileri arasında, benim kahramanımın kişiliği arka plana itilmişti, ön plandaysa, o dönemin, benim için aynı derecede ilgi çekici olan, genç ve yaşlı insanları, erkek ve kadınları vardı. Üçüncü kez, okurların büyük çoğunluğuna tuhaf geleceğini tahmin ettiğim ama benim değer verdiğim düşünceleri anlayacaklarını umduğum bir şekilde, en başa döndüm: Bunu çekingenliğe benzeyen ve tek kelimeyle tanımlayamayacağım bir duyguyla yaptım. Başarısızlıklarımızdan ve

felaketlerimizden bahsetmeden, Bonaparte Fransa'sıyla yaptığımız savaşta başarılarımızı yazmak vicdanımı rahatsız ediyordu. 1812 yılının yurtsever eserlerini okurken kim o gizli ama tatsız çekingelik ve hayret duygusunu duymamıştır ki? Eğer zaferimizin nedeni bir rastlantı değilse, Rus halkı ve ordusunun karakterinin özünde yatıyorsa, bu karakterin başarısızlık ve yıkım döneminde çok daha parlak bir şekilde anlatılması gerekiyordu.

Böylece, 1856 yılından 1805 yılına geçtikten sonra, kadın ve erkek kahramanlarımın sadece bir tanesini değil, birçoğunu 1805, 1807, 1812, 1825 ve 1856 yılının tarihsel olayları boyunca izlemeye karar verdim. Bu kişilerin ilişkilerinin sonuçlarını bu dönemlerden herhangi birinde görmüyorum. Başlangıçta birçok romantik olay örgüsü ve final uydurmaya çalıştım, ama bunun benim yöntemim olmadığını anladım ve bu kişileri kendi alışkanlığım ve gücüm çerçevesinde anlatmaya karar verdim... Sadece eserin her bölümünün birbirinden bağımsız bir konuya sahip olması için çabaladım.

Herhalde birçok kişinin yapacağı bir yorumu haklı çıkarmak için birkaç şey daha söyleyeyim. Eserimde sadece prensler, Fransızca konuşan ve yazan kontlar vb. yer alıyor, sanki o dönemin Rus hayatı bu insanlarda yoğunlaşmış gibi. Bunun inandırıcı ve liberal olmaktan uzak olduğunu biliyorum ve buna karşı tek ama karşı çıkılmaz bir yanıt vereceğim. Memurların, tüccarların, üniversitelilerin ve mujiklerin yaşamı benim için ilgi çekici değil ve yarı yarıya da anlaşılabilir bir yaşam, ama o dönemin aristokratlarının yaşamı, o dönemin anıtları ve başka nedenler sayesinde, benim anladığım, ilgimi çeken ve sevdiğim şeyler.

Eserin bir kısmını isimsiz ve hangi türe ait olduğunu belirlemeden, yani ona ne poem ne roman ne kısa roman ne tarih demeden yayımlarken, bunun neden böyle olduğu ve burada yayımlananın bütünü hangi parçasını oluşturduğunu neden belirleyemediğim konusunda birkaç şey söylemeyi gerekli buluyorum.

Burada sunduğum eser her şeyden çok romana ya da kısa romana benziyor, ama roman değil, çünkü ben uydurduğum kişilere belli sınırlar (yani anlatıya olan ilgiyi sona erdirecek

olan düğün ya da ölüm gibi bir sınır) koyamadım ve koyamıyorum. İster istemez, bir kişinin ölümünün diğer kişilere olan ilgiyi canlandıracağını ve bir evliliğin birçok okura konunun finali değil, akışı gibi görüneceğini düşündüm. Eserimi kısa roman diye de adlandıramıyorum, çünkü kişilerin eylemlerini sadece tek bir düşünceyi ya da bir dizi düşünceyi kanıtlamak ya da açıklamak amacıyla sınırlamıyorum ve sınırlayamam.

Bugün yayımlanan kısmın eserimin hangi kısmını oluşturduğunu belirleyemememin sebebi de, bütün eserin konusunun hangi ölçülere ulaşacağını öngöremiyor olmamdır.

1805 ile 1856 yılları arasındaki dönemdeki bazı kişilerin yaşamını ve ilişkilerini anlatmayı amaçlıyorum.

Eğer sadece ve özellikle bu işle uğraşırsam ve eğer çalışmam en uygun koşullarda sürdürülebilirse, belli ölçüde amacımı gerçekleştirecek durumda olabileceğimi biliyorum. Ama onu istediğim gibi gerçekleştirirken, anlatımın hedefinin bu dönemin başarılarıyla sınırlı kalmayacağına inanıyorum ve buna çabalayacağım. Eğer eserimin bir hedefi varsa, bunun eserin her kısmında kesintiye uğramayıp süreceğini ve bu özelliği sayesinde roman adını almayacağını sanıyorum.

Bu özellik sayesinde, bu eserin ayrı ayrı kısımlar halinde yayımlanabileceğini, bunun sonucunda konusunun dağılmayacağını ve okuru sonraki kısımları okumaya mecbur bırakmayacağını varsayıyorum.

İlkini okumadan ikinci kısım okunamayacak, ama ilk kısmı okuduktan sonra ikincisini okumamak mümkün olacak.

Lev Tolstoy
Çeviri: Sabri Gürses

Birinci kitap

Birinci bölüm

I

“Eh bien, mon prince, que vous disais-je? Gènes et Lucques ne sont plus que des apanages, de la famille Bonaparte. Non, je vous prévient, que si vous ne me dites pas que nous avons la guerre, si vous vous permettez encore de pallier toutes les infamies, toutes les atrocités de cet Antéchrist (ma parole, j’y crois) – je ne vous connais plus, vous n’êtes plus mon ami, vous n’êtes plus sadık kulum, comme vous dites.¹ Neyse, günaydın, oturun, anlatın. Je vois que je vous fais peur.”²

İmparatoriçe Mariya Fedorovna'nın nedimesi ve yakını ünlü Anna Pavlovna Şerer, 1805 Temmuz'unda akşam davetine ilk gelen, konumu da, rütbesi de yüksek Prens Vasiliy'i bu sözlerle karşılıyordu. Birkaç gündür öksürüyordu Anna Pavlovna, kendi deyimiyle “grip” olmuştu (o zamanlar “grip” az kullanılır bir sözcüktü). Sabahleyin kırmızı elbiseli bir uşakla sağa sola gönderilen davetiyelerin ayrısız hepsinde şunlar yazılıydı:

1. (Fr.) Evet prensim, ne diyordum? Cenova, Lucca, Bonaparte ailesinin yalnızca bir mülküdür artık. Hayır, hemen söyleyeyim, eğer savaşa girdiğimizi bana söylemez de bu deccalin (doğrusu onun bir deccal olduğuna inanıyorum) bütün alçaklıklarını, gaddarlıklarını örtmeye kalkarsanız sizi tanımam, artık benim dostum, kendi deyiminizle sadık kulum olamazsınız.

2. (Fr.) Sizi ürküttüm, görüyorum.

Si vous n'avez rien de mieux à faire, Monsieur le Comte (ya da Mon Prince), et si la perspective de passer la soirée chez une pauvre malade ne vous effraye pas trop, je serai charmée de vous voir chez moi entre 7 et 10 heures. Annette Scherer¹

Sırmalı saray üniforması, çoraplar, ışıltılı ayakkabılar giymiş, göğsü madalyalarla dolu, ablak yüzünde neşeyle içeri giren prens böylesi karşılanmaya hiç de şaşırmadan yanıt verdi:

“Dieu, quelle virulente sortie!”²

Büyükbabalarımızın konuştuğu, hatta düşündüğü temiz Fransızcayla, centilmenlik peşinde saç ağartanların, sarayda yüksek konumlar elde edenlerin sakın sesiyile, bir koruyucu edasıyla konuşuyordu. Anna Pavlovna'ya yaklaştı, elini onun dudaklarına götürdü, parlayan, güzel kokulu çıplak başını önünde eğerek yavaşça kanepeye oturdu.

Sesini değiştirmeden, nezaketinden, sempatisinden kayıtsızlık, hatta alay sızan bir tavırla dedi ki:

“Avant tout dites moi, comment vous allez, chère amie?”³

Anna Pavlovna, “Bu azapla,” dedi, “insan nasıl iyi olabilir? Bu devirde duygusu olan bir insanın rahat etmesi mümkün mü? Bu akşam başka bir yere gitmiyorsanız, değil mi?”

Prens, “İngiliz Elçiliği'ndeki şenlik ne olacak? Bugün çarşamba, orada bulunmam lazım. Kızım beni gelip alacak,” dedi.

Anna Pavlovna, “Şenliğin ertelendiğini zannediyor-

1. (Fr.) Daha önemli bir işiniz yoksa sayın kont (yahut prensim) ve zavallı bir hastanın yanında bir gece geçirme düşüncesinden de ürkmüyorsanız, saat 19.00 ile 22.00 arasında sizi evimde görmekten mutluluk duyacağım. Anna Şerer.

2. (Fr.) Aman Tanrım, bu ne öfke!

3. (Fr.) İlk önce nasılsınız, onu söyleyin sevgili dostum?

dum,” dedi. “*Je vous avoue que toutes ces fêtes et tous ces feux d’artifice commencent à devenir insipides.*”¹

Prens, söylediklerine inanılmasını kendisi de istemeyerek, kurulu bir saat alışkanlığıyla, “Bunu istediğinizi bilseler,” dedi, “şenliği ertelerlerdi.”

“*Ne me tourmentez pas. Eh bien, qu’a-t-on décidé par rapport à la dépêche de Novosiltzoff? Vous savez tout.*”²

Prens soğuk, üzüntülü bir tavırla, “Nasıl anlatmalı size?” dedi. “*Qu’a-t-on décidé? On a décidé que Bonaparte a brûlé ses vaisseaux, et je crois que nous sommes en train de brûler les nôtres.*”³

Prens Vasiliy, eski bir oyunda rolüne çalışan bir aktör gibi, bezgin bir biçimde konuşurdu. Anna Pavlovna Şerer kırk yaşındaydı ama tam tersine, heyecan ve neşe doluydu.

Sosyal konumundan ileri geliyordu bu heyecan; kimi zaman, sırf tanıyanların beklentilerini boşa çıkarmamak için, istemeden de olsa heyecanlı görüldüğü oluyordu. Yüzünde hep taşıdığı zoraki gülümseme onun geçkin çizgilerine yakışmaz, şımarık çocuklar gibi, düzeltmek istemediği, zaten buna gerek de görmediği bir kabahati ele verirdi.

Siyasi hareketler üzerine konuşurlarken Anna Pavlovna öfkelenirdi:

“Ah, bana Avusturya’dan söz etmeyin! Ben belki bir şey anlamıyorum ama Avusturya hiçbir zaman savaş istemedi, istemiyor da. Bizi aldatıyor. Rusya’ya da tek başına Avrupa’nın kurtarıcısı olmak düşünüyor. Velinimeti-

1. (Fr.) İtiraf edeyim ki bütün bu şenlikler, bu havai fişekler kabak tadı vermeye başladı.

2. (Fr.) Bana eziyet etmeyin. Peki, Novosiltsov’un raporu hakkında nasıl karar verildi? Sizin haberiniz vardır.

3. (Fr.) Neye karar verildi? Bonaparte’ın gemilerini yaktığına dair karar verildi ve sanırım biz de bizimkileri yakmaktayız şu an.

miz sorumluluğunun farkında, ona sadık kalacaktır. İnandığım bir şey varsa işte bu. İyi ve eşsiz hükümdarımızın yeryüzünde oynayacağı rol pek büyük. O öyle erdemli, öyle iyi kalplidir ki, Tanrı yardımlarını ondan esirgeme-yecek; bu katilin, bu şeririn kişiliğinde şimdi daha korkunç bir hal alan devrim ejderhasını ezmeyi başaracaktır. Doğru ya, kan gütmeye tek başımızdayız. Kime güvenebiliriz, soruyorum size. İngiltere kendi tüccar ruhuyla İmparator Aleksandr'ı anlamıyor, anlayamaz da. O İngiltere ki, Malta'yı boşaltmayı reddetti. Bizim gizli planlar yaptığımızı düşünüyor. Novosiltsov'a ne dediler? Hiç. Çıkarırsınız, her şeyi dünyanın iyiliği için isteyen imparatorumuzun fedakârlığını anlamadılar, anlayamazlar da. Ne vaat ettiler? Hiç. Vaatlerinin yarısını bile yerine getirecek değiller. Prusya Bonaparte'ın yenilmez olduğunu, Avrupa'nın onunla başa çıkamayacağını ilan etti. Ben ne Hardenberg'in ne de Haugwitz'in söylediğine inanırım. *Cette fameuse neutralité prussienne, ce n'est qu'un piège.*¹ Ben yalnız Tanrı'ya ve sevgili imparatorumuzun şansına inanırım. Avrupa'yı o kurtaracak.”

Kendi öfkesiyle alay eden bir gülümsemeyle birdenbire durdu.

Prens gülerek, “Zannederim,” dedi, “Aziz Vinstsengerode'mizin yerine sizi gönderselerdi Prusya kralını bir hamlede yola getirirdiniz. Ne güzel konuşuyorsunuz. Çay vermeyecek misiniz bana?”

Anna Pavlovna, “Şimdi,” dedi sakinleşerek ve ekledi: “*A propos,*² bugün görülecek iki davetli var, *le vicomte de Mortemart, il est allié aux Montmorency par les Rohan.*³ Fransa'nın en büyük ailelerinden biri. Bizdeki mültecile-

1. (Fr.) Prusya'nın o sözde tarafsızlığı tuzaktan başka bir şey değil.

2. (Fr.) Sırası gelmişken.

3. (Fr.) Vikont Mortemart, Rohan'lar tarafından Montmorency'lere akrabadır.

rin en iyilerinden, gerçek mültecilerden. Sonra *l'abbé Morio*¹ geliyor. Bu müthiş zekâyı tanıyor musunuz? Hani imparator tarafından kabul edilmişti. Tanıyor musunuz?”

Prens, “Ya! Çok memnun olacağım,” dedi. Sonra sanki aklına ansızın bir şey gelmiş gibi, ziyaretinin gerçek nedenini açıklayacağı zamanlar hep takındığı kayıtsız tavırla ekledi: “*L'impératrice-mère*² Baron Funke'nin Viyana'ya başyazman olarak tayin edilmesini istiyormuş, doğru mu? *C'est un pauvre sire, ce baron, à ce qu'il paraît.*”³

Prens Vasiliy, imparatoriçenin desteğiyle barona sağlanmaya çalışılan bu yere oğlunu getirtmek istiyordu.

Anna Pavlovna, imparatoriçenin işine gelen ya da hoşuna giden bir şeye ne kendisinin ne de başka birisinin karışabileceği anlamına gelen bir tavırla gözlerini süzdü. Hüzünlü, soğuk bir sesle, “*Monsieur le baron de Founcke a été recommandé à l'impératrice-mère par sa soeur,*”⁴ dedi ve sustu. İmparatoriçenin adını söylerken Anna Pavlovna'nın yüzünde birdenbire, büyük koruyucusunu andığı zamanlarda olduğu gibi hüznle karışık derin, içten bir bağlılık ve saygı ifadesi belirmişti. İmparatoriçe hazretlerinin Baron Funke'ye *beaucoup d'estime*⁵ gösterme ayrıcalığında bulduklarını da sözlerine ekledi; bakışlarına yine bir hüznün çökmüştü.

Prens kayıtsızca susuyordu. Anna Pavlovna, bir saraylı, bir kadın inceliği, çabuk sezerliğiyle, imparatoriçenin tavsiye ettiği biri hakkında bu şekilde konuşmaya yeltendiği için, prense hem dokundurmak hem de onu teselli etmek istedi.

1. (Fr.) Rahip Morio.

2. (Fr.) Ana imparatoriçe.

3. (Fr.) Bu baron zavallının birisiymiş.

4. (Fr.) Baron Funke, ana imparatoriçeye kız kardeşi tarafından tavsiye edildi.

5. (Fr.) Çok yakınlık.

“*Parlons un peu des vôtres!*”¹ dedi. “*Savez-vous que votre fille fait des délices de la société depuis son apparition dans le monde? On la trouve belle comme le jour!*”²

Prens saygıyla, minnetle eğildi.

“Sık sık düşünürüm...” Anna Pavlovna bir süre sustuktan sonra prens sokuldu, dostça gülümsedi, böylece siyaset ve sosyete üzerine konuşmanın sona erdiğini, artık içli dışlı olabileceklerini göstererek sözüne devam etti: “Sık sık düşünürüm, mutluluk anları nasıl adaletsizce bölünüyor bazen. Talih size ne diye bu kadar iyi, bu kadar sevimli iki çocuk,” kaşlarını “karşılık istemem” der gibi kaldırarak ekledi, “küçük oğlunuz Anatol’u katmıyorum, onu sevmem, evet, iki çocuk verdi? Ama doğrusu siz onlara herkesten daha az değer veriyorsunuz; bunun için de siz onlardan daha aşağısınız.”

Yüzünde her zamanki o muzaffer gülümseme belirirdi.

Prens, “*Que voulez - vous? Lavater aurait certainement découvert que je n’ai pas la bosse de la paternité,*”³ dedi.

“Şakayı bırakın, ben sizinle ciddi ciddi konuşmak istiyorum. Küçük oğlunuzdan memnun olmadığımı biliyorsunuz. Laf aramızda,” yüzünde yine hüznü bir ifade belirmişti, “imparatoriçenin yanında onun sözü edildi, size acıyorlar...”

Prens karşılık vermedi, Anna Pavlovna susmuş, anlamlı bakışlarla onu süzerek yanıt bekliyordu. Prens Vasiliy kaşlarını çattı. Sonunda dedi ki:

“Ne yapabilirim? Biliyorsunuz ki iyi yetişmeleri için bir babanın yapabileceği her şeyi yaptım, ikisi de ‘budala’ çıktı. İppolit hiç olmazsa sakın bir aptaldır, oysa Anatol, aynı zamanda geçimsiz de.”

1. (Fr.) Sırası gelmişken ailenizden söz edelim.

2. (Fr.) Biliyor musunuz, toplantılara girdi gireli kızınız herkesi kendine hayran bırakıyor. Gün gibi güzel buluyorlar onu.

3. (Fr.) Ne yapabilirim? Lavater olsa babalık yeteneğim olmadığını söylerdi.

Sırıtiyordu; alışık olmadığı bir heyecanla, ağzının çevresinde biçimlenen kaba, hoş olmayan kırışıklıkları göze batacak derecede belirterek ekledi:

“İşte bir fark.”

Anna Pavlovna dalgın, gözlerini kaldırdı.

“Sizin gibilerde ne diye çocuk olur? Baba olmasanız söz söylenecek bir yanınız bulunamazdı.”

“*Je suis votre*,¹ sizin sadık kulunuzum; *et à vous seule je puis l'avouer*.² Çocuklarım *sont les entraves de mon existence*³ Bu benim çilem, öyle geliyor bana. Ne yapalım.”

Alın yazısına boyun eğdiğini jestleriyle anlatarak sustu. Anna Pavlovna düşünüyordu.

“Siz,” dedi, “savurgan oğlunuz Anatol'u evlendirmeyi aklınıza hiç getirmediniz. Yaşlı bâkirelerde *ont la manie des mariages*.⁴ Ben bu illeti henüz kendimde hissetmiyorum. Ancak elimde bir *petite personne*⁵ var ki, babasının yanında çok mutsuz, *une parente à nous, une princesse*⁶ Bolkonskaya.”

Prens Vasiliy yanıt vermemiş ama yüksek sosyete adamlarına vergi bir çabuk kavrayışlılıkla başını sallayarak, bu yeni haberin üzerinde durduğunu göstermişti.

“Hayır, biliyor musunuz, bu Anatol bana yılda kırk bin rubleye mal oluyor,” dedi.

Düşüncelerinin acıklı akışını durdurmak elinde de-ğil gibi görünüyordu. Sustu.

“Bu böyle giderse beş yıl sonra ne olacak? *Voilà l'avantage d'être père*.⁷ Bu prensesiniz zengin mi bari?”

1. (Fr.) Ben sizinim.

2. (Fr.) Yalnız size itiraf edebilirim bunu.

3. (Fr.) Ömrümün törpüsüdür.

4. (Fr.) Evlendirme illeti vardır derler.

5. (Fr.) Kızcağız.

6. (Fr.) Bir akrabamız, prenses.

7. (Fr.) İşte baba olmanın yararları.

“Babası hem çok zengin hem de çok cimri. Köyde yaşar. Bilirsiniz, daha ölen imparator zamanında emekliye çıkarılan ‘Prusya Kralı’ lakabıyla tanınmış şu ünlü Bolkonski. Akıllı ama acayip, titiz bir adam. Zavallı kız çok mutsuz. Erkek kardeşi daha geçenlerde *Lise* Heinenn’le evlenmişti. Kutuzov’un yaveridir. Kendisi şimdi buraya gelecek.”

Prens birden kadının elini tutup nedense aşağı eğerek, “*Ecoutez, chère Annette,*”¹ dedi, “*arrangez-moi cette affaire et je suis vôtre et je serai à tout jamais le plus fidèle de vos esclaves comme l’écrit mon staroste au bas de ses rapports.*”² Kız iyi bir aileden, zengin de. Bana gereken de bu...”

Kendine has o laubali, ince hareketleriyle eğilerek nedimenin elini aldı, öptü, sonra koltuğa yaslanıp yan tarafa bakarak tuttuğu eli hafifçe sıktı.

Anna Pavlovna dalgın, “*Attendez,*”³ dedi, “ben şimdi *Lise –la femme du jeune–*⁴ ile konuşurum. Bu iş belki olur. *Ce sera dans votre famille, que je ferai mon apprentissage de vieille fille.*”⁵

II

Anna Pavlovna’nın misafir salonu yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Petersburg’un yüksek asilzadeleri, yaşça, karakterce çok değişik ama yaşadıkları çevre aynı olan

1. (Fr.) Dinleyin sevgili Anet.
2. (Fr.) İşi yoluna koyun, ben hep sizin sadık kulunuz (kâhyanın raporlarında yazdığı gibi iki “n” ile) olarak kalacağım.
3. (Fr.) Bekleyin.
4. (Fr.) Liza (genç Bolkonski’nin karısı).
5. (Fr.) Ben evde kalmış kızların çiraklık stajını sizin ailenizde yapmış olacağım anlaşılır.

Savaş ve Barış, "klasik" dendiğinde akla gelen ilk kitaplardan. Napoléon'un Rusya'yı işgalini anlatan dev bir savaş romanı, aynı zamanda bir Rusya panoraması. 1800'lerin ortalarında Rusya'nın içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşullar, kentlerde, köy ve kasabalarda, büyük çiftliklerde sürdürülen hayat, dönemin önde gelen kişilikleri, saray yaşamı, özellikle üst sınıf ustaca çiziliyor.

Tolstoy, birinci cildin önsözünde Savaş ve Barış'ı yazarken hissettiklerini, yaptığı zorlu çalışmaları ve romanın geçirdiği aşamaları anlatıyor. Bu metinler, özellikle bu dev romana yazarının gözünden, daha yakından bakma fırsatı verdiği için çok önemli.

Elinizdeki çeviri, Savaş ve Barış'ın, dönemin Maarif Vekâleti'nin Zeki Baştımar'a ismarladığı, 1943-1949 yılları arasında yapılan eksiksiz çevirisi. Zeki Baştımar bu çeviriyi o sırada Bursa'da hapiste olan Nâzım Hikmet'le birlikte yaptığı halde, bilinen siyasi nedenlerle Nâzım'ın adı hiçbir zaman kitapta yer almadı. Bugün bu çeviri Baştımar ailesinin de isteği üzerine iki çevirmen adıyla yayımlanırken metne, günümüz için eskimiş ve anlaşılması güçleşmiş sözcüklerin yenileştirilmesi dışında dokunmamaya özen gösterildi; ilk baskılardaki Harb ve Sulh yerine, eserin yıllardır alışılmış yeni adı Savaş ve Barış tercih edildi.

#dünyaklasikleri #rusklasikleri #napoleon #hükümdar #moskova
#petersburg #savaş #nazımhikmet

Kapak resmi: Boris Kustodiev

